

Wstęp

Wojciech Konończuk, Marek Menkiszak

W grudniu 2025 r. mija 35 lat od powstania Ośrodka Studiów Wschodnich – publicznej instytucji analitycznej, której główne zadanie polega na badaniu istotnych wydarzeń i procesów w otoczeniu międzynarodowym Polski. Aby uczcić rocznicę w sposób charakterystyczny dla OSW, ofiarowujemy Czytelnikom publikację pod wieloma względami inną niż wszystkie dotychczasowe.

Uporządkować rzeczywistość. Poradnik analityczny Ośrodka Studiów Wschodnich to praca, na którą składa się 25 esejów napisanych przez analityków OSW oraz jego trzech byłych dyrektorów. Ich kluczowy cel to podzielenie się zgromadzoną wiedzą i doświadczeniem na temat tego, jak badać różne kraje, regiony i kwestie międzynarodowe. W ciągu trzech i pół dekady służby dla państwa Ośrodek wypracował charakterystyczną metodologię pracy, doskonałą przez kolejne pokolenia tworzących go ludzi, ich odkrycia, pasję, poczucie misji, w tym w procesie uczenia się na popełnianych błędach.

Książka zaprasza Czytelnika za kulisy naszej „kuchni analitycznej” i pokazuje, w jaki sposób patrzymy na zagadnienia objęte – stopniowo poszerzającym się wraz z priorytetami Polski i wymaganiami czasów – „obszarem mandatowym” OSW. Wszystkim tekstom przyświeca kilka podstawowych pytań: jak zajmować się danym państwem czy regionem? Jaka jest specyfika tych badań oraz ich baza źródłowa? Jakie wnioski płyną z długoletniego doświadczenia autorów – specjalistów w swoich dziedzinach? Jakich błędów można uniknąć? Co nie jest takie, jakie się na pozór wydaje?

O czym konkretnie piszemy? O metodzie analitycznej, tworzeniu tekstów, współdziałaniu z decydem i prognozowaniu. Kolejne rozdziały pomagają zrozumieć, jak zgłębiać tematy branżowe i przekrojowe – wojskowość, służby specjalne, bezpieczeństwo czy energetykę. Najobszerniejsze części poświęcono kluczowym państwom wchodzącym w obszar zainteresowania OSW – Rosji, Niemcom, Ukrainie, Białorusi, Litwie, Czechom, Słowacji, Węgrom, Mołdawii, Rumunii, Turcji, Izraelowi oraz Chinom. Inne dotyczą specyfiki badania regionów – Kaukazu Południowego, Azji Centralnej i Bałkanów Zachodnich.

Eseje składające się na *Poradnik...* różnią się pod względem formy i stylu – tak jak różnią się drogi edukacji, doświadczenia zawodowe i osobowości ludzi Ośrodka. Jedne bliższe są tekstom popularnonaukowym, inne publicystyce, a niektóre nawet reportażowi. Wszystkie natomiast łączy dążenie do pokazania, jak można uporządkować i rozumieć otaczającą nas rzeczywistość międzynarodową. Czytelnik odnajdzie w nich nie tylko wyłożenie często złożonych zagadnień, lecz także refleksje autorów, praktyczne studia przypadków oraz wspomnienia i anegdoty z podróży studyjnych. Ten pozorny eklektyzm jest zamierzony i ujęty w ramy poszczególnych rozdziałów tematycznych.

Struktura i charakter materiałów powodują, że czasami celowo nie unikamy powtarzalności wątków i wybranych problemów – choćby w odniesieniu do różnych państw czy zagadnień badawczych. Czytelnik wiele razy utwierdzi się w przekonaniu, że analizując rozmaite kwestie, należy sięgać głębiej, pod powierzchnię rzeczywistości, oraz podróżować, aby samodzielnie „zobaczyć, dotknąć i powąchać” to, o czym piszemy. Konieczne jest również poznawanie lokalnych źródeł, wychodzenie poza zastane „bańki”, a nade wszystko – odnośnienie się do przedmiotów analizy ze zrozumieniem, ale i krytycyzmem.

Zapraszamy na pokład „okrętu Koszykowa” i dzielimy się metodami pracy OSW (część „kart” zachowując oczywiście przy sobie), aby zachęcić Czytelnika do dalej idącej i krytycznej refleksji o rzeczywistości międzynarodowej. Do oddzielania ziarna pogłębionej, profesjonalnej analizy opartej na gromadzonej wiedzy i umiejętnościach od plew szybkiego, lecz powierzchownego komentarza.

Pod wieloma względami praca ta jest na polskim gruncie pionierska. Wierzymy, że zebrane przez ponad trzy dekady działalności OSW doświadczenie pozwala przekazać Czytelnikowi sporo cennej i nieoczywistej wiedzy, którą przez ten czas zdobyliśmy, a przy okazji pokazać praktykę funkcjonowania naszej instytucji.

Warto przy tym zaznaczyć, że w poprzednich latach Ośrodek podejmował fragmentaryczne próby przedstawienia wypracowywanej metody badawczej. Wspomnijmy o publikacji *Okręt Koszykowa*. Warszawski Ośrodek Studiów Wschodnich pod redakcją Jacka Borkowicza, Jacka Cichockiego i Katarzyny Pełczyńskiej-Nałęcz (PWN, 2007), która dotyka m.in. tych zagadnień. Częścią procesu

tworzenia własnego know-how był też raport *Doradztwo w polityce zagranicznej RFN – inspiracje dla Polski* (OSW, 2008). Niezwykle istotna pozycja to *Zmierzyć arszynem. Marek Karp i Ośrodek Studiów Wschodnich* (Znak, OSW, 2024) Andrzeja Brzezieckiego, ukazująca korzenie i pierwsze 15 lat działalności OSW. Wreszcie kilka miesięcy temu wspólnie z Wydawnictwem Scholar wydaliśmy książkę Wojciecha Zajączkowskiego *Rozumieć politykę międzynarodową. Metody analizy źródeł otwartych*. Jej autor – uznany analityk i doświadczony dyplomata – w pierwszym okresie istnienia OSW współtworzył jego ekspertyzę rosyjską.

Poradnik... oddajemy w ręce odbiorcy zainteresowanego sytuacją międzynarodową w wymiarach politycznym, gospodarczym i dotyczącym bezpieczeństwa. Wyjątkowo szeroką panoramę tematów prezentujemy w nadziei, że przyczyni się to do lepszego zrozumienia trudnej materii, jaką jest badanie poszczególnych państw, regionów i przekrojowych zagadnień międzynarodowych.